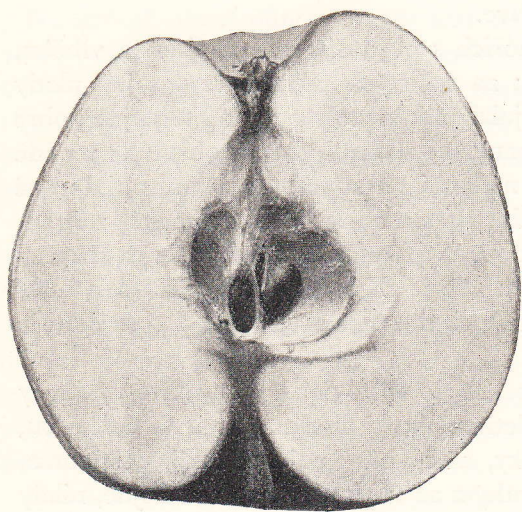

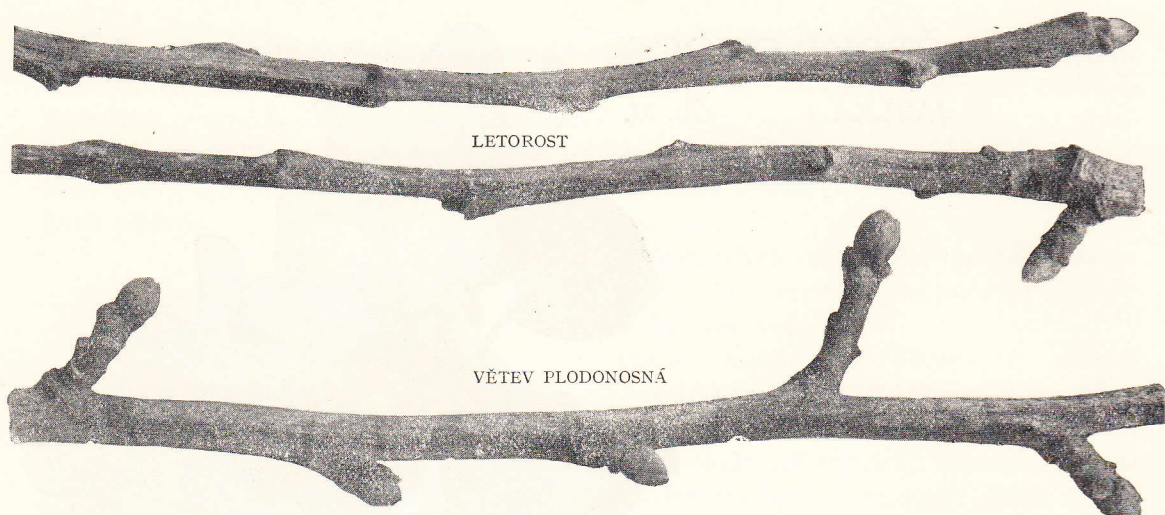
Jan Říha ČESKÉ OVOCE

JABLKA

Čís. 21.

GDÁNSKÝ HRANÁČ – *Danziger Kantapfel* – *Calleville de Dantzick*

GDÁNSKÝ HRANÁČ

O jeho původu nelze tvrditi nic určitého, nebyl a nebude objasněn také asi již nikdy. Zápisky starých ovocnářů se shodují v tom, že kolébku jeho, aspoň podle jména, dlužno hledati v Pomořansku, odkudž bylo po celé střední Evropě a i dále již velmi dávno rozšířeno, čemuž nasvědčuje také veliké množství vedlejších jmen; francouzské spisy udávají tentýž původ. V Čechách se pěstuje asi odpradávná, zápisu o tom nenalézáme sice nikde, ale nepopíratelní svědkové jsou mohutné, snad staleté stromy, roztroušené skoro v každé osadě celých Čech. Jediný záznam o něm učinil děkan Rössler ve svém soupise pod čís. 45 s poznámkou, že je obdržel v roce 1809 od Dr. Diela. Náš lid dal mu rozličná jména, na př. Hedvábné jablko — podle něžné slupky, Jahodové a Malinové — podle příchuti, připomínající tyto bobule, Kardinálky — podle barvy; na Moravě jim říkají Rybízové a Římské, místem mu ponechali jméno Dančik, zkomolenina to z německého Danzig. V poslední době se nesází již tak hojně jako dříve.

Daří se mu sice všude, nejlépe však v podhořích s ovzduším chladnějším a vlhčím, jsou-li aspoň poněkud chráněna proti větrům; za takových poměrů se vyvíjejí plody nejpěknější a nejchutnější. Půda se pro ně hodí jakákoliv, roste v půdě těžké stejně dobře jako v lehčí jílovité, i písčité, nepostrádá-li jen poněkud vlhkosti, daří se obzvláště v půdě slínovité. Toliko půda štěrkovitá, vysychavá mu neslouží, chřadne brzo v ní a rodí drobné plody. Hodí se hlavně do volných polních sadů, na pastviny a do domácích zahrad. K silnicím neradno je sázeti pro širokou korunu. Nejlepším tvarem jest vysokokmen nebo polokmen; k výchově krsků se hodí méně, a kdo je chce pěstovati jako krsek, musí použití stromků podle povahy půdy, na jáncatech neb duzenech šlechtěné a ponechatí je volnému vzrůstu.

Ve školkách stromky rostou zdravě a bujně, pěkně do výše, později na místo vysázeny vzrůstají mohutně a rozvětvují se v korunu spletitou, hustě listnatou, zprvu kulovitou, později se spodní větve rozkládají do velké šířky, až i visí. Roditi začínají dosti brzo, jakmile poněkud odrostou, pak plodí každým druhým až třetím rokem dosti hojně, nikdy přespříliš, však naproti tomu zůstává mnoho drobných plodů; ostatní léta rodí méně, úhoří také i rok.

Letorosty narůstají dlouhé a silné, později, když stromy odrostly, kratší a slabší a slábnou ke konci; pod oky se prohýbají málo, červenavě šedá plst je větším dílem lehce pokrývá

a po jejím otření se lesknou; mají barvu červenavě hnědou, ve stínu bledší a spodní část jest pokryta jakoby stříbřitým závojem; rezavé, drobné tečky se rozptylují hojně a nenápadně po celém letorostu. Krátká, avšak široká oka přiléhají, šedá plst je pokrývá a jsou na patkách o něco vyšších než oka, širokých, s mohutnějšími žeběrky, která se táhnou hluboko a letorost jaksi hranatější. Krátká a baňatá květní poupata pokrývá rovněž šedá plst. Dvouleté i tříleté dřevo bývá pokryto zcela stříbřitým závojem. (Viz obraz.)

Největší, dlouhé 90—100 mm, široké 60—70 mm, silné, jako kožené, temně zelené a lesklé, na rubu vlnité listy se nalézají u spodu letorostu. Tvar mají kulatě vejčitý, kraje zdvižené a hruběji, hákovitě pilovitě zoubkované, řapíky dlouhé asi 25 mm, s většími, kopinatými palisty.

Stromy vykvétají 5.—7. den jabloňového květu, nekvétou nikdy tak bohatě jako jiné odrůdy, což nemálo přispívá k stejnoměrnější a stálejší plodnosti. Jednotlivé květy, asi 52 mm široké, bílé a něžné růžově stíněné, jsou sestaveny z plátků vejčitých tím způsobem, že se vzájemně sotva dotýkají. (Viz obraz.)

Přiložený barevný obraz byl zhotoven podle plodů, věnovaných p. Maruškou ze Svijan k tomu účelu; znázorňují průměrnou velikost se starých, vysokých stromů a vážily 130 až 150 g. Mnohé jsou menší, jiné ještě o něco málo větší. Některé plody bývají zploštělejší, takže poměr výšky k šířce bývá asi 62×71 mm a jedna strana vždy nižší, jiné mají tvar více kulovitý, takže poměr ten se jeví asi 62×66 mm, a plodů, které by byly vysoké 70 mm a široké 80 mm, jest velice málo. Ke kalichu bývají vždy zúženější než dolů k stopce.

Zelené kališky, šedě chloupkované, zavřené, také i pootevřené, sestavené z ústů delších a užších, které se dotýkají u spodu vzájemně, proti sobě se kloní a mají přischlé špičky ven, často k jedné jen straně převislé a vězí v hlubokých, užších, pěkně žebnatých jamkách. Vznikající zde žeběrka, z nichž obyčejně některé bývá mohutnější, se táhnou přes kraj jamky ostřeji, dále přes plod až do stopkové jamky plošeji, takže kulatost průřezu mírně hranatější a i stlačují; po některém z těchto žeber táhne se mírně, svérázně vystalý, zaostřelý šev.

Tenké stopky, dřevnaté, chloupkované, zelenavé a zahnědlé neb rudohnědé, bývají tak dlouhé, že dosahují asi úroveň jamek, jen malé plody mají je o něco delší; vězí v hlubokých jamkách, často některým, sem tam se táhnoucím žebérkem zúžených, paprskovitě porezavělých.

Na stromě pěkně ojínné plody mají slupku lesklou, kluzkou, barvy bledě světle zelenavé, později citronově žluté a zeleně prokvétalé. Mnohé plody jsou však cele krásně krvavě, červeně, některé v červeném temněji žíhané, na jiných zastíněná strana, často i polovice plodu, neb tam, kde přiléhá list, prokvétá zelenavě žlutě; žlutavé, velmi jemné tečky se rozptylují nenápadně, avšak hojně, po celém plodu a bývají ve spodní barvě nahnědlé neb červenavé; sem tam, ač zřídka, bývá stříknuta čárkovitá rez.

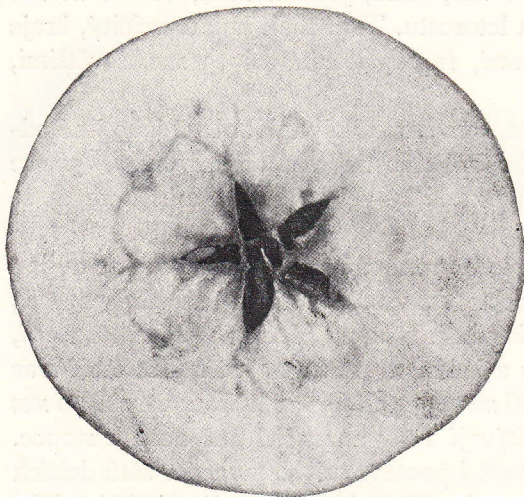
Bělavě žlutavá, také i bělavě zelená, jemná, hustá, avšak kyprá dužnina libě voní, má hojně šťávy a chuť sladce navinulou, libě kořenitou a dobrou. Na slunci vyvinuté plody bývají sladší.

Široká, kuželovitá podkališní rourka dosahuje asi na polovinu k jaderníku; od ní se táhnou zelenavě žlutavá vlákna, obklopující jaderník. Jaderník má osu dutou a dosti prostranná pouzdra, po stěnách natrhaná, se otvírají do této užší neb širší šterbinou; pouzdra bývají i zcela otevřena a každé z nich chová po jednom až dvou velkých jádrech, široce vejčitých a tmavých. (Viz obraz.)

Nemá se česati dříve než koncem září, načež v několika dnech k jídlu dospívá, zraje pak nenáhle a vydrží, dobře uloženo, aniž by vadlo až do konce února. Nejlepší chuť však podržuje tak dlouho, dokud je zelenavé, pak zůstává sice svěží, ale ztrácí vonnou příchutí.

Je to dobré, hospodářské jablko, i pro stůl dobře se hodí, ač druhé jakosti. Na trhu se prodává pro svoji červenou barvu dobře a i němečtí obchodníci kupují je z téže příčiny

rádi. K zaslání musí se však velmi opatrně baliti, jest příliš něžné, jinak dojde na místo omačkané a neuhledné. K výrobě jablčáku též se hodí, že však šťáva jeho, podle rozboru laboratoře ovocnicko-vinařské, obsahuje průměrně jen asi 10·528 proc. cukru a 0·721 proc. kyseliny, jest třeba míchati je buď s odrůdou jinou, na příklad s Panenským, jehož šťáva mívá až 13·478 proc. cukru a jen 0·659 proc. kyseliny, anebo potřebné množství cukru jinak přidati.

V zahradách Zemského pomologického ústavu v Troji se chová pod jménem Hranáč Gdánský čís. 128.

Popisy nalézt lze: Thomayer, „České Ovoce“ čís. 3, „Moravské Ovoce“ č. 14, „Zahradá domácí i školní“ roč. V. str. 81, Burk. Jabloň, všude píše Gdánský hranáč; „Handbuch der Obstkunde“ čís. 25, E. „Deut. Apfelsorten“ čís. 201, „Deut. Obstsorten“, Lucas „Die wertvollsten Tafel- und Handelsäpfel“ čís. 33, všude psáno Danziger Kantapfel; Leroy „Dictionnaire de Pomologie“ čís. 85, Calleville de Dantzick.

Dále jsou známa tato vedlejší jména: Dánský hranáč, Dančík, Hedvábné, Jahodové, Kardinálek, Malinové, Rybízové, Řím-

ské, Žebornáč Gdánský, Kántowka Gdánská, Gdanski robač, Kalvil Danckij, Calvilla Genadiensis, Abraham's Apfel, Apfelmusser, Bendeleber Rosen, Bentleber Rosen, Bentleberer Rosen A., Calvillartiger Rosen A., Dantzig (P. de) à Côtes, Florentiner, Geddeholm's Calville Rouge, Grosser Roter Herbst Faros, Kant Appel, Laurentius A., Lorenz A., Marien A., Paradies A., Pomme d'Amour Rouge, Principaler, Rella, Rode Kant Appel, Rose de Bentleber, Rose d'Hiver en forme de Caville, Rosen A., Rosenfarbener Gestreifter Herbst Cousinot, Rosenhäger, Roter Apollo, Roter Calvill, Roter Cardinal, Roter Liebes A., Roter Mark A., Roter Wulstling, Roter Zwiebeln A., Rubiner, Safstaholm's Rode Winter Rambour, Schmutzer, Schwäbischer Rosen A., Tiefbutz, Tiefbutzer, Winter Rosen.

GDÁNSKÝ HRANÁČ – *Danziger Kantapfel.* – *Calleville de Dantzick.*